

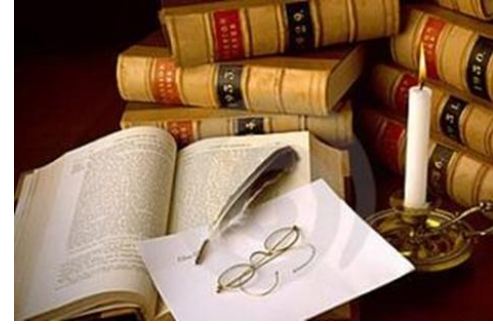
Лекція 2

Дидактичні основи освітнього процесу у вищій медичній школі. Організація навчального процесу в системі вищої медичної освіти

К.пед.н., доц.
Шевченко О.М.

ПЛАН

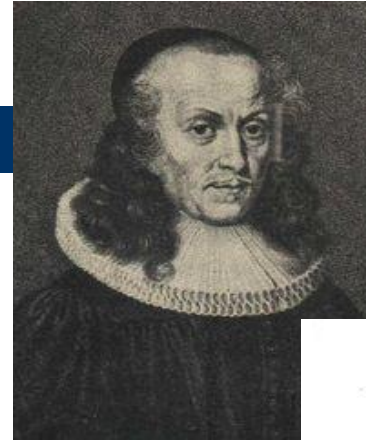

1. Основні поняття й категорії дидактики вищої школи.
2. Педагогічний процес.
3. Наукові закони, закономірності та принципи дидактики.
4. Методи та форми навчання у вищій школі.
5. Дидактичні засоби навчання.
6. Методичне забезпечення організації навчально-виховного процесу.
7. Організація аудиторної роботи зі студентами.
8. Організація самостійної та індивідуальної роботи студентів.
9. Організація навчально-дослідної роботи студентів.
10. Форми виховної роботи зі студентами.

Термін «*дидактика*» походить від грецьких слів: «*didactios*» - повчаючий і «*idasko*» - вивчаючий.

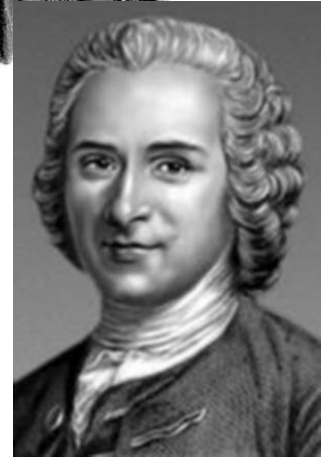
Вольфганг Ратке (1574-1635)
Першим ввів поняття “дидактика”

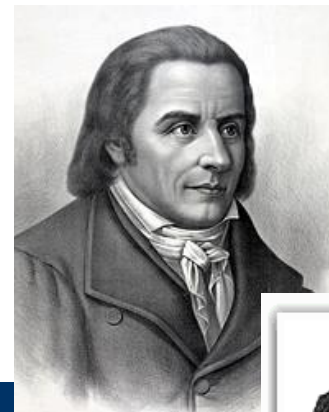
Статус науки дидактика отримала завдяки працям чеського педагога **Яна-Амоса Коменського (1592-1672)**. Він першим піднявся до усвідомлення особливих законів у навчанні та вихованні, науково обґрунтував класно-урочну, ступеневу систему навчання й виховання.

Жан-Жак Руссо (1712-1778). Виступав за освіту для всіх дітей на основі їх вільного розвитку з урахуванням природних можливостей особистості.

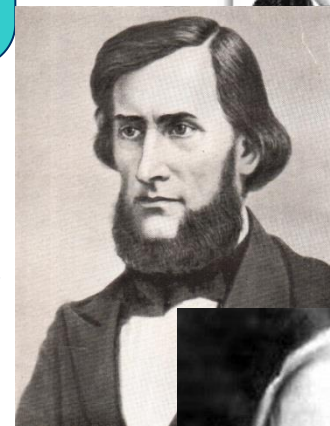
Йоганн Генріх Песталоцці (1746-1827) розробив чітку систему і дидактичні принципи навчання дітей. Вважав, що глибокі знання можна отримати лише за умови послідовного та систематичного навчання.

Йоганн Фрідріх Гербарт (1776-1841) розробив теорію ступенів освіти; обґрунтував систему навчання, яка ґрунтувалася на психології й етиці. У підвалини виховання покладав 3 провідні засоби: управління дітьми, дисципліну й виховуюче навчання.

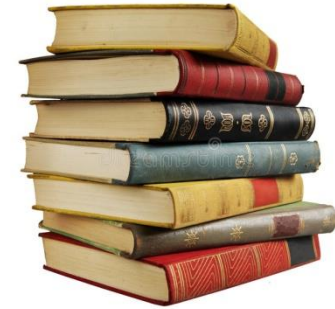
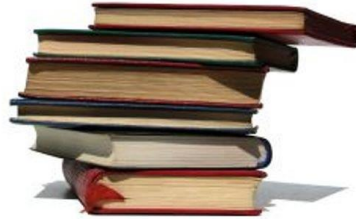
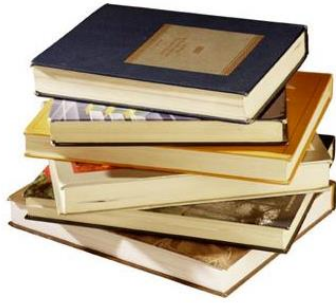

Костянтин Дмитрович Ушинський (1824-1870) основоположник наукової педагогіки і народної школи. В основу свого бачення завдань педагогіки поклав ідею природододільності.

Петро Якович Гальперін (1901-1987) обґрунтував оригінальну дидактичну систему.

Дидактика (грец. didaktikos – повчальний) – галузь педагогіки, спрямована на вивчення і розкриття теоретичних основ організації процесу навчання (закономірностей, принципів, методів, форм навчання), а також на пошук і розроблення нових принципів, стратегій, методик, технологій і систем навчання.

Завдання дидактики вищої школи:

- розкриття педагогічних закономірностей, що діють у межах дидактичного процесу;
- розроблення теорії вищої освіти;
- конструювання освітніх технологій;
- удосконалення змісту підготовки фахівців різних профілів.

Об'єктом є навчальний процес
у вищих навчальних закладах.

Предметом є мета і зміст навчального
процесу, виявлення закономірностей процесу
навчання, обґрунтування принципів і правил
навчання, розробка форм, методів і прийомів
навчання у закладі вищої освіти.

Основні категорії дидактики

Навчання — цілеспрямований педагогічний процес організації і стимулювання активної навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти по оволодінню науковими знаннями, вміннями і навичками, розвитку творчих здібностей, світогляду та морально-естетичних поглядів і переконань.

Викладання — діяльність науково-педагогічних працівників. *Мета:* організація ефективного навчання кожного студента, взаємодія зі студентами й організація спільної і самотійної діяльності.

Учіння — діяльність студента. Складається з:

- засвоєння, закріплення і застосування знань, навичок і вмінь;
- самотимулювання до пошуку, розв'язання навчальних завдань, самооцінки навчальних досягнень;
- усвідомлення особистого змісту і соціальної значущості культурних цінностей і людського досвіду, процесів і явищ навколишньої діяльності.

Основні категорії дидактики

Виховання - це передача й організація засвоєння накопиченого людством соціально-історичного досвіду.

У педагогічному значенні виховання варто розуміти як цілеспрямовану, організовану систему впливів на людей в інтересах формування в них певних світоглядних позицій, моральних ідеалів, норм і відносин, естетичного сприйняття, високих прагнень, а також потреби в систематичній праці.

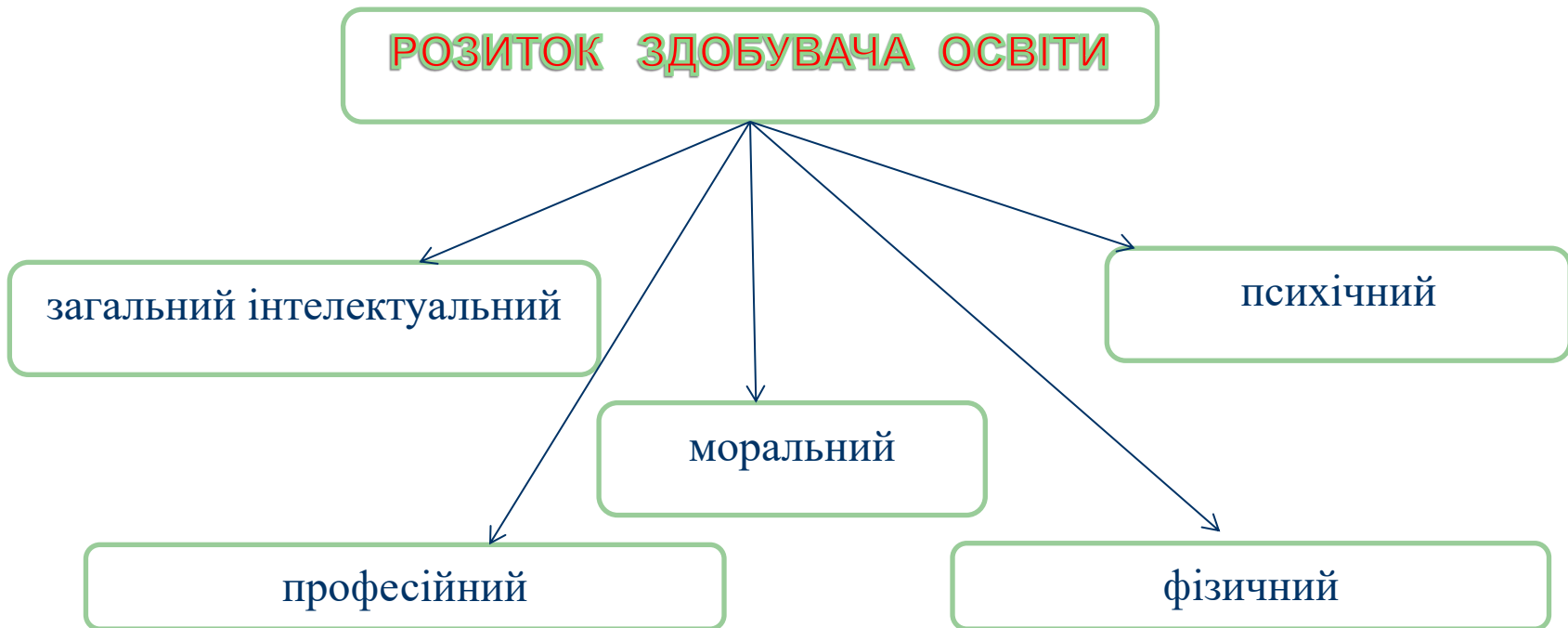
Самовиховання у вищому навчальному закладі - цілеспрямована свідома діяльність студента щодо самовдосконалення й формування в собі необхідних якостей і властивостей особистості.

Мета навчання – пізнання, збирання й опрацювання інформації про навколишній світ.

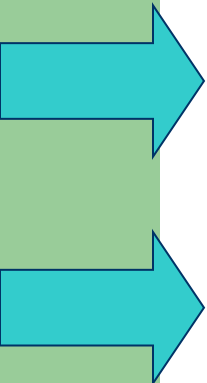
Навчальна діяльність містить:

- оволодіння системами знань та оперування ними;
- оволодіння системами узагальнених і часткових дій, прийомами навчальної роботи, способами їхнього перенесення й перебудови - навичками, уміннями;
- розвиток мотивів навчання, становлення мотивації і змісту;
- оволодіння способами керувати своєю навчальною діяльністю і своїми психічними процесами.

Розвиток здобувача - цілеспрямований, систематичний і безперервний процес удосконалювання розумової, психічної, фізичної і професійної діяльності за допомогою відповідного навчального матеріалу, доцільного впливу та адекватної організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі.

Процес навчання визначається дидактичними законами і закономірностями.

Педагогічні закони являють внутрішні, стійкі, повторювані об'єктивні зв'язки між компонентами навчально-виховного процесу.

Законом у дидактиці можна вважати внутрішній істотний зв'язок явищ навчання, який зумовлює їх необхідний вияв і розвиток.

Закони навчання:

- *закон соціальної зумовленості цілей, змісту та методів навчання;*
- *закон розвивального й виховного впливу навчання на здобувачів освіти;*
- *закон зумовленості результатів навчання характерові діяльності та спілкування здобувачів освіти;*
- *закон цілісності та єдності педагогічного процесу;*
- *закон взаємозв'язку та єдності теорії і практики в навчанні;*
- *закон взаємозв'язку та взаємозумовленості індивідуальної, групової та колективної навчальної діяльності.*

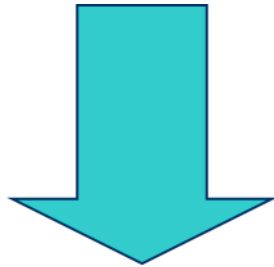
Закономірності процесу навчання - об'єктивні, стійкі й суттєві зв'язки в навчальному процесі, що зумовлюють його ефективність (С.У.Гончаренко)

- ➡ Обумовленість навчання суспільними потребами.
- ➡ Залежність навчання від умов, в яких воно відбувається.
- ➡ Взаємозалежність процесів навчання, освіти, виховання, розвитку особистості.
- ➡ Взаємозв'язок навчальних і реальних пізнавальних можливостей здобувача освіти.
- ➡ Єдність процесів викладання і навчання.
- ➡ Взаємозалежність завдань, змісту, методів і форм навчання в навчальному процесі.

Якість знань оцінюють за такими показниками як:

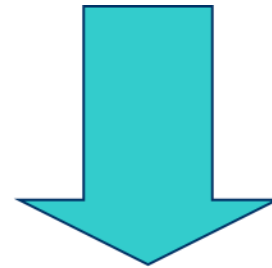
повнота

системність

глибина

дієвість

міцність

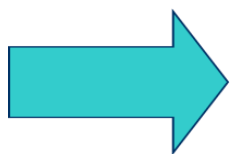
Принципи навчання - це вихідні положення про способи досягнення цілей з урахуванням законів і закономірностей навчально-виховного процесу.

Принцип науковості	Принцип систематичності та послідовності
Принцип доступності, дохідливості викладання	Принцип зв'язку навчання з життям
Принцип свідомості й активності учнів	Принцип наочності
Принцип міцності знань, умінь і навичок	Принцип індивідуального підходу до учнів
Принцип емоційності навчання	Принцип гуманізму
Принцип демократизації	Принцип виховання здорової дитини
Принцип диференціації навчального процесу	Принцип оптимізації навчально-виховного процесу
Принцип не традиційності системи навчання	

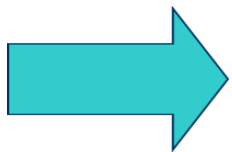
МЕТОДИ ТА ФОРМИ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Методи навчання - система способів досягнення освітньої мети у послідовній взаємодії педагогів і здобувачів, які спрямовані на організацію засвоєння змісту освіти.

- У дидактиці розрізняють загальні і спеціальні методи навчання.

Загальні методи (розповідь, лекція, ілюстрація, бесіда) застосовують при вивченні різних дисциплін.

Спеціальні методи залежать від специфіки вивчення дисципліни. Це методи різноманітних досліджень пошукового характеру.

МЕТОДИ ТА ФОРМИ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

- Виходячи з цільового призначення методів, їх можна розділити на **три основні групи**:
 - 1) методи організації здійснення навчально-пізнавальної діяльності;
 - 2) методи стимулювання і мотивації навчальної діяльності;
 - 3) методи контролю та самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

-3-

МЕТОДИ ТА ФОРМИ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Методи організації здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні, - наочні, - практичні.

Словесні методи навчання:

Лекція (має інформаційний характер, чіткий план)

Пояснення (доказовий виклад матеріалу, пов'язаний з вивчення правил, природничо-математичних законів та явищ)

Розповідь (жвавий, образний, емоційний і водночас короткотривалий виклад питань. Художня розповідь, розповідь-опис)

Бесіда (розмова викладача зі студентами на підставі чіткої системи запитань)

Інструктаж (має інформативний локальний характер)

Наочні методи навчання

Спостереження (забезпечує безпосереднє сприйняття явищ дійсності)

Ілюстрація (показ ілюстрованих посібників (плакатів, карт портретів тощо)

Демонстрація (показ матеріалів у динаміці (використання технічних пристроїв)

Практичні методи навчання:

Вправа

Лабораторна робота

Практична робота

Графічна робота

Експеримент

Виробнича (педагогічна) практика

Методи навчання залежно від типу пізнавальної діяльності

Назва методу

Його сутність

Навчально-виховні
завдання,
що він вирішує

Назва методу	Його сутність	Навчально-виховні завдання, що він вирішує
Інформаційно-рецептивний	Передача знань у готовому вигляді: слово + наочність	Розвиток уваги
Репродуктивний	Спонукає студентів до відтворення здобутих знань	Закріплення знань, формування вмінь та навичок, розвиток пам'яті, мовлення
Проблемний	Викладач показує зародження істини конкретної науки, створює проблемну навчальну ситуацію, сам її розв'язує, демонструючи еталон проблемного мислення	Озброєння прийомами та засобами розумової діяльності. Засвоюються засіб та логіка розв'язання проблеми, але без уміння самостійного засвоювання. Розвивається логічне мислення, формується інтерес до навчальної роботи

Методи навчання залежно від типу пізнавальної діяльності

Назва методу

Його сутність

Навчально-виховні
завдання, що він
вирішує

Частково-пошуковий (евристичний)	Викладач організовує та спрямовує думки студентів до самостійного розв'язання проблеми, створюючи проблемну ситуацію та формулюючи проблем	Сприяє переходу знань у переконання. Формує вміння самостійно здобувати знання, сприяє розвитку логічного мислення, виховує інтерес до науково-пошукової діяльності
Пошуковий (дослідний)	Викладач створює проблемну ситуацію, а студенти бачать проблему, формулюють її, самостійно вирішують. Ця проблема відома в науці, але не відома студентам	Сприяє оволодінню методами наукового пізнання. Відбувається розвиток здібності до творчої діяльності

Методи навчання за логікою передачі інформації

Назва методу

Його сутність

Навчально-виховні
завдання, що він вирішує

Індуктивний	Розкриває логіку інформації від часткового до загального	Сприяє формуванню вмінь робити умовивід від окремих часткових фактів та явищ до їх узагальнення
Дедуктивний	Розкриває логіку руху інформації від загального до часткового	Сприяє формуванню вмінь робити умовивід від загального до одиничного, часткового
Традуктивний	Розкриває логіку руху інформації від окремого до окремого, від одиничного до одиничного, від загального до загального	Сприяє формуванню вмінь робити умовивід від окремого до окремого, від одиничного до одиничного, від загального до загального

Методи стимулювання інтересу до навчання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності

Ділові та рольові (драматизація) ігри:

Пізнавальні ділові ігри

Симулятивні ігри (відтворювання відомої ситуації, яка мала місце в історії науки)

Ситуативні ігри (розглядають складні ситуації, які можливі у практиці виробництва)

Методи стимулювання інтересу до навчання

Методи інтелектуальної колективної діяльності
(обговорення, дискусії, пізнавальні ігри, конкурси,
створення ситуації інтересу і новизни у процесі викладання)

Імітаційні (вправи, аналіз виробничих ситуацій,
метод тренажу, розподіл ролей, ігрове проектування, ділові ігри)

Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- Методи усного контролю;
- Методи письмового контролю;
- Методи лабораторно-практичного контролю;
- Методи самоконтролю.

Формами здійснення цих методів можуть бути: тестування; атестація, модульний контроль, заліки; екзамени.

*Чотири групи організаційних форм навчання: навчальні заняття;
практична підготовка; самостійна робота; контрольні заходи.*

До першої групи належать: лекція, семінар, лабораторне заняття, практичне заняття, індивідуальне заняття, навчальна конференція, консультація, навчальна гра та ін.

Дидактична мета другої групи – формування у студентів професійних навичок, а також практичних умінь, необхідних для виконання професійних завдань.

До третьої групи належить робота з друкованими джерелами (підручниками, навчальними посібниками, інструкціями, настановами тощо), самостійне вивчення певних питань, участь у роботі гуртків, експериментально-дослідницька робота, самостійний перегляд телепередач, тематичних фільмів та ін.

До четвертої групи належать: іспити (заліки), модульний контроль, контрольні роботи, контрольна перевірка оволодіння професійними знаннями, навичками і вміннями, розв'язання кваліфікаційних завдань, захист курсових і дипломних робіт.

Дидактичні засоби навчання - являють собою предмети, що полегшують здобувачам процес засвоєння навчального матеріалу та активізують їх навчальну діяльність.

Функції засобів навчання:

- конкретизують, уточнюють, поглиблюють відомості, які дає викладач (картини, карти, таблиці та інший наочний матеріал);
- допомагають викладачу ефективніше витратити навчальний час, забезпечуючи інформаційну, технічну та технологічну підтримку (технічні засоби навчання);
- є прямими об'єктами вивчення, дослідження (прилади, хімічні речовини, предмети живої природи);
- виступають «посередниками» між здобувачем і виробництвом у тих випадках, коли їх безпосереднє вивчення неможливе або утруднене (препарати, моделі, колекції, гербарії тощо);
- використовуються для набуття здобувачами вмінь та навичок (прилади, інструменти та ін.);
- є символічними (знаковими) засобами (історичні та географічні карти, графіки, діаграми тощо).

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Стандарт освітньої діяльності - це сукупність мінімальних вимог до кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення освітнього процесу вищого навчального закладу і наукової установи.

Вимоги до освітньої програми:

1) обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти; 2) перелік компетентностей випускника; 3) нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання; 4) форми атестації здобувачів вищої освіти; 5) вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти; 6) вимоги професійних стандартів.

Зміст освіти визначається :

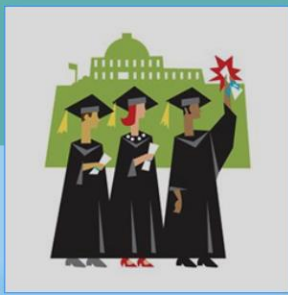
Освітньо-професійна програма (ОПП) підготовки фахівців – це перелік нормативних і вибіркового навчальних дисциплін із визначенням обсягу годин, відведених для їх вивчення, а також форм підсумкового контролю знань, вмінь та навичок студентів.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ) - це основні вимоги до професійних якостей, теоретичних знань, виробничих вмінь та навичок фахівців, які відповідають визначеному освітньому рівню і необхідні для успішного виконання професійних обов'язків.

Структурно-логічна схема підготовки - це наукове і методичне обґрунтування процесу реалізації освітньо-професійної програми підготовки.

Зміст освіти складається з *нормативної і вибіркової частин*.

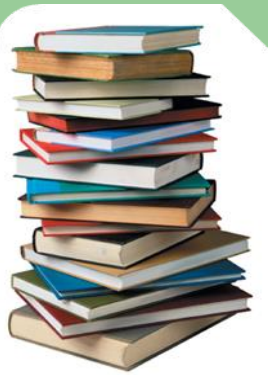

Організаційно-методичне забезпечення навчального процесу включає:

- ☐ типові і робочі навчальні плани;
- ☐ типові і робочі навчальні програми;
- ☐ план наскрізної підготовки спеціалістів;
- ☐ календарні графіки аудиторної і позааудиторної роботи студентів;
- ☐ програми навчальної і виробничої практик;
- ☐ підручники і навчальні посібники;
- ☐ методичні матеріали і завдання до занять;
- ☐ індивідуальні семестрові завдання для самостійної роботи;
- ☐ контрольні роботи з навчальних дисциплін;
- ☐ методичні матеріали з проведення державних іспитів.

Державний стандарт освіти - це сукупність норм, що визначають вимоги до відповідного освітнього (кваліфікаційного) рівня.

Навчальний план - це нормативний документ, що визначає перелік і обсяг нормативних і вибіркового навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять і їх обсяг, графік навчального процесу, форми і способи проведення поточного і підсумкового контролю.

Нормативні навчальні дисципліни визначаються державним стандартом освіти. Дотримання їх назв і обсягу є обов'язковим для навчального закладу. *Вибіркові навчальні дисципліни* вводяться для поглибленої підготовки фахівців у визначеній сфері діяльності.

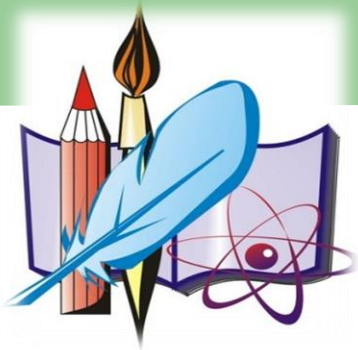

Навчальний графік – це інформаційно-розпорядчий документ, який визначає порядок і терміни проведення усіх видів навчальних занять у відповідності з навчальним планом.

Програма навчальної дисципліни (ПНД) – це нормативний документ, який визначає зміст дисципліни, методи аудиторної, самостійної та індивідуальної роботи студентів, форми контролю знань, а також відповідні літературні джерела. **Складові ПНД:**

1. Вступ.
2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.
Визначення змісту і структури дисципліни.
3. Рекомендована література.
4. Форма підсумкового контролю успішності навчання.
5. Засоби діагностики успішності навчання.

Робоча програма навчальної дисципліни (РПНД) – нормативний документ університету, що включає виклад конкретного змісту дисципліни,

послідовність її вивчення, організаційні форми навчання, форми і способи поточного і підсумкового контролю, літературні джерела і технічні засоби навчання.

Складові робочої програми:

тематичний план, завдання для самостійної і індивідуальної роботи, методи поточного і підсумкового контролю, перелік навчально-методичної літератури і технічних засобів навчання.

ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТОРНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ

Навчальний процес у вищих навчальних закладах здійснюється у таких формах: навчальні заняття; самостійна робота; практична підготовка; контрольні заходи. Основними видами навчальних занять у вищому навчальному закладі є: лекції, практичні і семінарські заняття, індивідуальні заняття, консультації. Інші види навчальних занять визначаються в залежності від цілей і змісту навчання у порядку, встановленому вищим навчальним закладом.

Організація навчальної діяльності студентів
реалізується за допомогою *методів, форм
та засобів навчання.*

У практиці навчальної діяльності розрізняють
загальні і спеціальні методи навчання.

Методи навчання поділяються на *словесні (інформаційні), наочні і практичні.* *Словесні методи:* монологічні (пояснення, лекція, інструктаж) і діалогові (бесіда, семінар, диспут, дискусія). *Наочні методи* включають ілюстрацію (плакат, діапозитив); демонстрацію (відеофільм, мультимедійний файл); спостереження (технологія, операція). *Практичні методи:* самостійна робота, моделювання, виконання розрахункових завдань.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Основна задача навчального процесу у вищому навчальному закладі - навчити студента працювати і поповнювати свої знання самостійно.

Індивідуальна робота студентів пов'язана з урахуванням індивідуальних відмінностей студентів, таких як: характер протікання процесів мислення, рівень знань і вмінь, працездатність, рівень пізнавальної і практичної самостійності, рівень вольового розвитку тощо.

Форми індивідуальної роботи:

- *індивідуальні навчально-дослідні завдання ;*
- *консультації;*
- *курсіві, дипломні і магістерські проєкти;*
- *аналіз і оцінка професійних ситуацій;*
- *підготовка рефератів;*
- *складання анотації прочитаної додаткової літератури;*
- *виконання наукових робіт;*
- *підготовка наукових доповідей і публікацій.*

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Навчально-дослідна робота студентів – це система навчально-творчої діяльності (НТД) студентської молоді, яка включає всі елементи навчальної та наукової творчості відповідно до змісту фахової підготовки висококваліфікованих спеціалістів.

основні види науково-дослідної роботи студентів:

навчальна науково-дослідна робота, передбачена навчальним планом вищого навчального закладу і здійснюється під час навчання

науково-дослідна робота студентів, яка здійснюється під керівництвом професорсько-викладацького складу у позааудиторний час

ФОРМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ

Мета виховної роботи у вищому навчальному закладі – підготовка студентів до використання рольового репертуару (громадянина, патріота, професіонала, сім'янина, носія культури), який необхідний для життя у суспільстві.

Позааудиторна виховна робота передбачає:

Розвиток творчих та інтелектуальних здібностей студентів

Залучення до позааудиторної діяльності за інтересами, участь у культурно-освітній, спортивно-оздоровчій та інших видах діяльності

Участь у громадських, культурно-освітніх, культурно-виховних заходах на рівні студентських академічних груп, спеціальностей

Формування у студентів національного світогляду, засвоєння ними системи цінностей

Розв'язання завдань професійного виховання

Професійно-орієнтаційну, інформаційно-просвітницьку, культурно-виховну допомогу студентам

Метод виховання – це спосіб впливу вихователя на свідомість, волю і поведінку вихованця з метою формування у нього бажаних якостей, всебічного гармонійного розвитку особистості.

Три групи методів:

Методи формування світогляду й духовно-аксіологічних орієнтацій;

методи організації діяльності і формування поведінки;

методи стимулювання та коригування поведінки і діяльності особистості.

**Естетичне
виховання**

**Етичне
виховання**

**Громадянське
виховання**

**Сімейне
виховання**

**Напрями
виховної роботи**

**Патріотичне
виховання**

**Фізичне
виховання**

**Трудове
виховання**

ВИСНОВОК:

Отже, дидактика це галузь педагогіки, спрямована на вивчення і розкриття теоретичних основ організації процесу навчання (закономірностей, принципів, методів, форм навчання), а також на пошук і розроблення нових принципів, стратегій, методик, технологій і систем навчання.

Об'єктом є навчальний процес у вищих навчальних закладах.

Предметом є мета і зміст навчального процесу, виявлення закономірностей процесу навчання, обґрунтування принципів і правил навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
2. Зайченко І.В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, 2-е вид. – К., «Освіта України», «КНТ», 2008. – 528 с.
3. Максименко С.Д., Філоненко М.М. Педагогіка вищої медичної освіти. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К., Видавництво «Центр учбової літератури», 2022.
4. Пащенко М.І., Красноштан М.І. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Видавництво «Центр учбової літератури», 2022.
5. Сікорський П.І. Нова педагогіка. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. – 540 с.
6. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. – К.: "Академвидав", 2006.

Дякую за
увагу!

